

Posudek oponenta disertační práce

Jméno disertanta:	JUDr. Ronald Němec
Téma práce:	Ochrana osobnosti z hlediska právní filozofie a platného práva
Rozsah práce:	188 stran (včetně seznamu literatury a cizojazyčného resumé 200 stran)
Datum odevzdání práce:	26. června 2013
Oponent:	doc. JUDr. Karel Beran, Ph.D.

Struktura práce a hodnocení jednotlivých částí

Práce se skládá z 11 kapitol včetně úvodu a závěru.

V **předmluvě**, která se systematicky člení do tří částí, disertant vysvětluje aktuálnost problematiky ochrany osobnosti. Na příkladech z judikatury ukazuje, že ochrana osobnosti jednak stojí v kontrapozici s právem na svobodu projevu, přičemž právě ochrana osobnosti je podle disertantova názoru spíše potlačována ve jménu svobody projevu. Jak sám uvádí, cílem jeho práce je pak vysvětlit důvody, proč tomu tak je.

Ve **druhé kapitole** dizertant vysvětluje dualizmus přístupu k právu, tj. přístup přirozenoprávní a pozitivistický. Podle jeho názoru má ochrana osobnosti přirozenoprávní kořeny. Při obhajobě by měl disertant blíže osvětlit, co má na mysli, když říká, že „*mluvíme-li o osobnostních právech člověka, mluvíme o souboru práv, který není kogentní*“ (str. 20). Stejně tak je třeba vysvětlit, jak myslí to, že nový občanský zákoník nezná obdobnou myšlenku jako § 16 ABGB o tom, že každý má „*přirozená, již samým postupem seznatelná práva*“.

Kandidát se intenzivně zabývá křesťanskými kořeny osobnostních práv ve třetí kapitole nazvané „**Bůh a člověk**“. Z úvodu k této kapitole není příliš patrné oddělení ochrany osobnostních práv na základě bible, popřípadě jejího teologického výkladu, na straně jedné a ochrany osobnostních práv na základě práva kanonického. V této souvislosti kladu disertantovi otázku, jaká osobnostní práva jsou kanonickým právem chráněna.

V subkapitole 3.1, nazvané „*Iusnaturalismus či iuspozitivismus*“, se kandidát snaží odpovědět na otázku po platnosti práva. Tato věčná otázka právní filozofie, která se týká legality versus legitimacy práva, byla v průběhu historie různými autory odpovídána různě. Kandidát se přitom pokouší (poněkud subjektivně) přístup právních filozofů k této otázce popsat. V této subkapitole však absentuje poukaz na souvislost s osobnostními právy. Kandidát by měl poněkud konkrétněji demonstrovat zásahy do osobnostních práv, které byly považovány za legální, avšak nikoliv za legitimní a vývoj tohoto pohledu v průběhu historie.

Subkapitoly 3.2 až 3.9 představují vlastní koncepční přístup kandidáta k otázce přirozeného práva. Autor se přiklání k teologickému zdůvodnění přirozeného práva. Z toho důvodu také

obšírně vysvětluje přístup teologie k přirozenému a věčnému zákonu, zejména na podkladě díla Tomáše Akvinského. Teologické zdůvodnění platnosti přirozených práv nepochybně není zdůvodněním jediným, zároveň je však zdůvodněním legitimním.

Následuje čtvrtý oddíl, který je nazván „**Od teorie k praxi**“. Název tohoto oddílu je poněkud zavádějící, neboť úplně nevystihuje to, o čem dotyčný oddíl pojednává, resp. by pojednávat měl. Cílem této kapitoly by zřejmě mělo být osvětlení ochrany osobnosti z pohledu systému práva jednak kontinentálního, jednak angloamerického. Problém této kapitoly spočívá v tom, že se zde kandidát věnuje ochraně osobnosti spíše okrajově, přičemž svoji pozornost zaměřuje na obecné státovédné otázky, které se týkají suverenity lidu, případně závaznosti pramenů práva v jednotlivých systémech práva. Některá tvrzení v této kapitole mohou být pro svoji obecnost a zjednodušení zavádějící. Pro účely obhajoby pak navrhuji, aby kandidát srovnal zakotvení ochrany osobnosti na ústavní úrovni v angloamerickém a v kontinentálním právním systému.

Pátá část disertační práce, nazvaná „**Listina základních práv a svobod**“, rozebírá ústavní garance ochrany osobnosti podle platného práva ČR, tj. zejména podle Listiny základních práv a svobod. Jistým nedostatkem této části je skutečnost, že kandidát přistupuje k vysvětlení ochrany osobnosti na ústavněprávní úrovni, aniž by předtím analyticky jasně vymezil, jaká práva je třeba chápat jako součást ochrany osobnosti, a teprve následně si kladl otázku, jaká je ústavní ochrana těchto práv. Je ovšem pravdou, že ustanovení článku 7 a článku 10 Listiny, které kandidát rozebírá, nepochybně představují ony ústavní garance ochrany osobnosti. Stejně tak je namístě poměrování ochrany soukromí se svobodou slova, které provádí. Za příliš extenzivní výklad článku 10 odst. 1 Listiny, který každému přiznává právo na ochranu jména, považuji názor kandidáta, že by se to mělo vztahovat jak na jméno, tak i na „šlechtické tituly“. Srovnávání šlechtických titulů s akademickými tituly kandidáta věd a doktora věd považuji za nenáležitě. Stejně tak se ani neztotožňuji s tvrzením, že „*oproti tomu CSc. a DrSc. uznáván téměř nikde není, jde o titul z dob komunismu.*“ (str. 88).

Vlastní jádro předložené disertační práce představuje **část šestá, sedmá, osmá a devátá**. V části šesté disertant nejprve obecně rozebírá ochranu osobnosti na podkladě platného práva, a to jak v České republice, tak na Slovensku. Zabývá se přitom ochranou osobnosti jak z hlediska práva soukromého, tak i z hlediska práva veřejného. Je jistě správně, že disertant rozebírá právo na odpověď, jakož i právo na dodatečné sdělení, které nacházíme v tiskovém zákoně. Stejně tak je dobře, že se zabývá ochranou osobnosti v souvislosti s ochranou osobních údajů nebo ochranou zaměstnance v pracovněprávních vztazích. Jistou slabinou této teoretické části je skutečnost, že pozornost, která je věnována soukromoprávní úpravě ochrany osobnosti, je poněkud disproporční. Disertant podrobně rozebírá soukromoprávní úpravu ochrany osobnosti v slovenském právním řádu, přičemž podstatně menší pozornost věnuje této problematice z hlediska obecné teorie občanského práva v České republice. Je ovšem pravdou, že tuto teoretickou část, související se soukromoprávní ochranou osobnosti, do jisté míry nahrazuje následující sedmá a osmá kapitola, jež obsahuje rozbor judikatury k § 11, k § 12 a k § 13 platného a účinného občanského zákoníku. V těchto kapitolách kandidát seznamuje čtenáře s množstvím velmi zajímavých soudních rozhodnutí, jakož i s názory

doktríny na jednotlivé instituty ochrany osobnosti. Slabinou těchto kapitol je skutečnost, že v nich kandidát příliš málo syntetizuje poznatky, které by bylo možné na základě rozboru judikatury učinit. Namísto toho se kandidát polemicky vyjadřuje k jednotlivým dílčím otázkám. Pozitivní výjimku z tohoto způsobu traktování předložené materie představuje kapitola 8.4, ve které se zabývá přípustností kritiky, která není zásahem do osobnostních práv.

Devátá kapitola se zabývá ochranou osobnosti v novém občanském zákoníku. Prostor, který kandidát věnuje nové právní úpravě, účinné od 1. 1. 2014, je relativně omezený. Kandidát se v této kapitole spíše omezuje na popis nové právní úpravy. Domnívám se, že by tato kapitola měla obsahovat alespoň obecnější analýzu a srovnání dosavadní a budoucí (již brzy účinné) právní úpravy. Doporučuji proto, aby toto srovnání kandidát provedl při obhajobě disertační práce.

Poslední kapitola před samým závěrem, nazvaná „**De lege ferenda**“, obsahuje kandidátův návrh ustanovení, které by sankcionovalo zásahy do osobnostních práv zveřejněním jak nepravdivé, tak i pravdivé informace. Do jisté míry je vždy jistě otázkou názoru a hodnotového přesvědčení, zda má být přednost dána svobodě slova nebo naopak ochraně osobnosti. Kandidát se v tomto smyslu plně staví za ochranu osobnosti, kterou navrhuje chránit vysokými částkami náhrady nemajetkové újmy. Problematičnost jeho návrhu však spočívá v několika aspektech. Především považuji za problematické sankcionovat toho, kdo zveřejní pravdivou informaci, „*kteřá se však dotýká soukromí osoby, a takováto informace není zapotřebí pro **kladný růst společnosti***“ minimální částkou 500 000,- Kč, popřípadě vyšší (tj. částkou 1% z obrátu) bez možnosti soudu tuto částku snížit, za nepřiměřené tvrdé. Nejen však to. Náhrada nemajetkové újmy v takovémto rozsahu začíná ztrácet restituční charakter náhrady škody a začíná se svým obsahem spíše podobat tzv. sankční náhradě škody. Doporučuji proto, aby se kandidát vyjádřil obecně k sankční náhradě škody a její přípustnosti. Další připomínka se vztahuje k systematické zařazení navrhovaného paragrafu. Z jeho číselného označení 14 plyne, že kandidát stále (ještě) vychází ze systematiky starého občanského zákoníku. Tento postup však považuji za nevhodný, neboť pokud máme uvažovat de lege ferenda, je třeba vycházet již z nového občanského zákoníku a možností jeho změn. Z tohoto hlediska proto také navrhuji, aby se kandidát vyjádřil k tomu, kam by svoje ustanovení systematicky zařadil. S tím souvisí poslední připomínka, která plyne z § 3004 odst. 2 NOZ, který stanoví právo na bezdůvodné obohacení související s ochranou osobnosti. NOZ přitom přiznává ochuzenému právo na dvojnásobek odměny obvyklé za udělení souhlasu s takovým nakládáním. Kandidát se však k tomuto ustanovení nijak nevyjadřuje a nijak jej ani nekomentuje. Doporučuji proto, aby se při obhajobě vyjádřil i k tomuto ustanovení.

V samotném závěru kandidát jednak shrnuje svá koncepční východiska, jednak znovu opakuje své závěry, které se týkají preference hodnoty ochrany soukromí a osobnosti před zasahováním do nich ze strany veřejných sdělovacích prostředků.

Závěrečné hodnocení práce:

Celkový rozsah práce čítá včetně abstraktu a seznamu literatury 200 stran. Vlastní text práce je doprovázen bohatým poznámkovým aparátém, který čítá více jak 400 poznámek pod čarou. Literatura použitá v poznámkovém aparátém je přitom jak česká, tak zahraniční a práce z tohoto hlediska splňuje formální požadavky na kvalifikační práce tohoto typu.

Jistou slabinou této práce je její stylistické zpracování. Práce obsahuje množství překlepů, stylistických i gramatických chyb.

Zvolené téma disertační práce „Ochrana osobnosti z hlediska právní filozofie a platného práva“ je tématem značně širokým. Kandidát tak byl nucen vyrovnat se nejen s otázkou filozofického zdůvodnění ochrany osobnosti, nýbrž i s otázkou, jak platné právo, a to veřejné i soukromé, k ochraně osobnosti přistupuje. Obtížnost zpracování disertační práce byla navíc umocněna i skutečností, že jsou v současnosti v České republice dva platné občanské zákoníky. Z toho plyne potřeba zkoumat nejenom platnou a účinnou úpravu, nýbrž i úpravu, která již brzy účinná bude. Množství materie tak nepochybně bylo jedním z důvodů, které kandidáta vedly k jisté povrchnosti zpracování. Kritickou výtku lze mít i k systematice předložené práce, která je na některých místech spíše než souvislým systematickým výkladem glosování určitých institutů. Za klad práce považuji skutečnost, že se její autor nebojí zaujímat vlastní, někdy i značně kontroverzní stanoviska.

V případě, že se kandidátovi podaří vyrovnat se s připomínkami, které jsem v tomto posudku vznesl k jeho disertační práci při ústní obhajobě, považuji obhajobu této disertační práce za možnou a v tomto smyslu ji též doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 2. listopadu 2013

.....
doc. JUDr. Karel Beran, Ph.D.
oponent disertační práce